

Täysistunto

Perjantai 3.6.2022 klo 12.59—13.25

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 55/2022 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2022 vp

Toinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu, edustaja Hopsu.

Keskustelu

13.00 **Inka Hopsu vihr:** Arvoisa puhemies! Tasa-arvorahoituksen saaminen lakiin on tärkeä, pitkäjänteisyyttä turvaava, oppimiserojen eriytymiseen puuttuva ja koulutukselliseen tasa-arvoon panostava esitys. Olen iloinen, että olemme esityksen kanssa tässä vaiheessa — tähän sitouduimme jo hallitusohjelmassa.

Koulutuksen periytyvyys ja sosioekonomisen taustan merkitys ovat valitettavasti vahvistuneet, ja tiedämme, että erityisesti pojat pärjäävät koulussa yhä huonommin. Lukutaito heikkenee, ja se ennustaa valitettavasti myös heikompa koulun- ja opiskelumenestystä. [Hälinää — Puhemies koputtaa] Tämä eriarvoistumisen kehityssuunta on huolestuttava.

Tutkimusten kautta tiedämme, että vaikeimmassa tilanteessa ovat perusopetuksen päätösvaiheessa Suomeen tulleet, puutteellisen pohjakoulutuksen varassa olevat nuoret. Koulutus on maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille tärkeä, ellei tärkein, väylä kotoutumiseen. Oppimisen tukeminen juuri siellä, missä tarve on suurin, on myös koko suomalaisen yhteiskunnan etu. Me, ikääntyvänä maana, tarvitsemme jokaisen osaamista ja haluamme säilyttää yhteiskuntamme vahvuuden, tasa-arvon, jossa jokaisella on mahdollisuus edetä eikä koulutuspolulla ole vastassa umpiperiä.

Suomalaiset opettajat ovat ammattitaitoisia ja koulujen opetus yleisesti laadukasta. Tässä esityksessä on mukana myös varhaiskasvatus, ja kaikki laatu pätee myös sinne. Tästä voimme olla ylpeitä. Resurssit eivät aina kuitenkaan riitä tarjoamaan kaikkea sitä tukea, mitä erilaiset oppilaat, erilaiset lapset, eri taustoista tulevat, tarvitsisivat. Kuntien rahoitus-tilanne on sote-uudistuksen myötä juuri suurissa kaupungeissa entisestään heikkenemässä, eli siellä, missä tasa-arvorahoituksen ja eriarvoisuuden kuromisen tarve on suurin. Esimerkiksi Helsingin sisäiset oppimiserot ovat suurempia kuin mitä maan sisältä on löydettävissä. Tämän vuoksi lakisääteisyys ja, toivottavasti, myös riittävä rahoitustaso valtion puolelta ovat äärimmäisen merkittäviä. Tästä myös sivistysvaliokunta lausuu mietinnössään. On hienoa, että jatkossa rahoitusta voidaan myöntää pitkäjänteisemmin neljän vuoden sykleissä. Näin tuodaan vakautta ja ennakoitavuutta kunnille. On kuitenkin tärkeää pitää huolta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 68/2022 vp

siitä, että rahoituksen taso pysyy myös pitkäjänteisesti riittävänä ja mahdollisuus riittävään tukeen säilyy lapsilla ikäluokkaan katsomatta.

Myönteisen erityiskohtelun rahoituksen turvin annamme varhaiskasvatuksen yksiköille ja kouluille mahdollisuuden palkata lisää kasvatus- ja opetushenkilöstöä vastaamaan oikeaa tuen tarvetta. Koulutuksellisen huono-osaisuuden alueellistuminen on todella tärkeää huomioida myös yhteiskuntarauhan näkökulmasta. Koulu on se paikka, jossa nuorten tulee saada kokemus ja taidot, joilla toteutuu tunne kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt Aalto-yliopiston kanssa selvitystyön avustusten myöntökriteereiden osuvuudesta. Tämä on hyvää päätöksentekoa. Olen iloinen, että voin olla tätä lainsäädäntöä päättämässä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Gustafsson.

13.04 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen lakiesitys on erityisen tärkeä myös minulle henkilökohtaisesti, koska ollessani opetusministerinä minulla oli silloin mahdollisuus jakaa tällaista positiivisen diskriminaation rahoitusta kunnille, jotka kohdensivat sen sillä tavalla kuin tässäkin hallituksen lakiesityksessä on. Siinä oli kolme mittaria: sijaintialueella heikko koulutustaso ja heikko työllisyysaste sekä vieraskielisen väestön osuus korkea. Sain silloin paljon hyvää palautetta kymmenistä ja kymmenistä kunnista, jotka voivat palkata lisähenkilökuntaa, erityisopettajia, opettajia, opinto-ohjaajia, tällaiseen kohdennettuun, osin vähän räätälöityynkin työhön.

Kysymys ei ole nyt kokonaisuudessaan pienestä asiasta, ei senkään takia, että tämä on koulutuksellisen tasa-arvopolitiikan kannalta äärimmäisen tärkeää, mutta tähän on myöskin käytetty viimeisten noin kymmenen vuoden aikana rahaa yli 600 miljoonaa euroa, ja nyt hallitus toteuttaa sen arvokkaan periaatteen, että näitä erityisavustuksia voidaan myöntää neljäksi vuodeksi, ja tämä tuo sen välttämättömän ja tarpeelliseen pitkäjänteisyyden. Toki se määräaika voisi olla vieläkin pidempi, mutta ei nyt mennä siihen puoleen. Tämä neljä vuotta on kuitenkin ihan eri asia kuin jos se avustus tulee vuodeksi tai kahdeksi.

Pidän tätä hallituksen esitystä, joka sai valiokunnassa erittäin yksimielisen kannatuksen ja hyväksynnän, yhtenä tällaisena hallituksen koulutuksellisen tasa-arvopolitiikan taas uutena hyppynä ja saavutuksena. Se on selvä tämmöinen laadullinen loikka parempaan tasa-arvoon ja siihen, että kaikki oppilaat pyritään pitämään mukana niin meidän varhaiskasvatuksessa kuin peruskoulussakin.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kivelä. [Mai Kivelä: Arvoisa puhemies, tämä paneeli ei toimi.] — Siirrykää puhujapöytäntöön. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle] — Ilmoitautumiset ovat tulleet perille kyllä, mutta tässä on paneelien toiminnassa ollut ongelmia. [Mai Kivelä: Okei, kiitos.] — Olkaa hyvä.

13.07 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Olen erittäin iloinen tästä hallituksen esityksestä ja sivistysvaliokunnan mietinnöstä koskien tasa-arvorahoitusta. Koulutuksen eriarvoistuminen on yksi suomalaisen yhteiskunnan suurista ongelmista, ja lisätuki vaativissa olosuhteissa toimiville päiväkodeille ja kouluille, eli niin sanottu tasa-arvoraha, on yksi hyvin olennainen keino puuttua siihen. Alueelliset erot jopa kuntien sisällä voivat olla valtavia, ja toimet koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi ja näin myös segregaatian vähentämiseksi ovat välttämättömiä, jotta näitä alueellisia eroja voidaan kaventaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 68/2022 vp

Vasemmistoliitto näkee, että lähipäiväkodin ja lähikoulun tulee olla kaikille lapsille niitä parhaita paikkoja oppia. Tasa-arvorahan avulla voidaan varmistaa, että kaikille lapsille ja nuorille ympäri Suomen voidaan tarjota laadukasta koulutusta ja laadukasta varhaiskasvatusta. On mielestäni tärkeää, että opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjät pystyvät osoittamaan nykyistä pitkäjänteisempää ja nykyistä ennakoivampaa rahoitusta niille kouluille ja varhaiskasvatuksen toimipaikoille, joiden sijaintialueilla näitä haasteita on esimerkiksi koulutustason tai työttömyysasteen suhteen.

Näitä toimenpiteitä siis tarvitaan, jotta esimerkiksi osaavaa ja sitoutunutta henkilökuntaa saadaan jokaiseen kouluun ja jokaiseen päiväkotiin. Me tiedämme, että tässä on suuria haasteita. Tasa-arvorahan vakiinnuttaminen helpottaa osaavien ja pätevien opettajien ja muun henkilökunnan rekrytoimista.

Arvoisa puhemies! Näen erittäin tärkeänä myös sen, että tämän tasa-arvorahan vaikutuksia seurataan jatkossa. Tasa-arvorahan vakiinnuttaminen tekee tästä työstä myös huomattavasti läpinäkyvämpää ja helpompaa.

Eli hienoa saada tätä nyt eteenpäin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Räsänen.

13.09 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Tämä esitys, joka on valiokunnasta tullut yksimielisenä, on kyllä erittäin kannatettava. Erityisavustusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen on todellakin tärkeää kohdentaa tarpeiden mukaan, ja siinä mielessä tämä tasa-arvoraha on hyvä esitys. Ja on hyvä, että se on saatu nelivuotiseksi, jolloin pystytään myös pitkäjänteisemmin suunnittelemaan töitä.

Arvoisa puhemies! Se on kuitenkin tässä huomioitava, että varhaiskasvatuksessa on tällä hetkellä aivan valtava osaamisvaje. Ja vaikka meillä olisi tasa-arvorahaa, niin jos ei ole näitä tekijöitä, ei ole koulutettuja varhaiskasvatuksen opettajia — esimerkiksi juuri varhaiskasvatuksen osalta, joka on tällä hetkellä suuri huolenaihe — tätä haluttua laatua ja tasoa opetukseen ei pystytä saamaan. Meillä varhaiskasvatuksen opettajia on varmasti koulutettu liian vähän viimeisen 20 vuoden aikana, ja toisaalta on kyllä rehellisesti se tunnustettava, että palkkaus koulutustasoon ja työn vaativuuteen nähden ei ole kilpailukykyinen, eli se ei myöskään näitä nuoria ihmisiä houkuttele. Ja aika pitkälti tällä hetkellä varsinkin pääkaupunkiseudulla pyritetään varhaiskasvatusta sijaisten voimin, joiden koulutus ei vastaa niitä tarpeita ja sitä laatutasoa, jota olemme tässäkin salissa edellyttäneet varhaiskasvatukselta. Joten tarvitaan muitakin toimia kuin pelkästään tämä kohdennettu erityisavustus, jotta pystytään näihin ongelmiin vastaamaan.

Puhemies Matti Vanhanen: Ja Risikko.

13.12 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Tulin valiokunnan puheenjohtajana kertomaan hieman meidän mietinnöstä:

Esityksessä ehdotetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin lisättäväksi säännös varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin myönnettävästä valtionavustuksesta. Ehdotuksen mukaan valtionavustus myönnetään erityisavustuksena valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun määrärahan rajoissa. Erityisavustusta voidaan myöntää neljäksi vuo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 68/2022 vp

deksi kerrallaan. Avustuksen käyttökohteista ja myöntämisperusteista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Esityksellä vastataan sivistysvaliokunnan mietinnön 19/21 kannanoton kohdassa 16 esitettyyn tarpeeseen ohjata koulutuksen perusrahoitusta tarveperusteisesti segregaaation vähentämiseksi ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi kaikkialla Suomessa. Muun muassa oppilaiden sosiaaliseen taustaan liittyvät erot oppimistuloksissa ovat kasvaneet, minkä vuoksi on perusteltua ryhtyä lisätoimiin, joilla haasteellisimmissa toimintaympäristöissä toimivien varhaiskasvatuspaikkojen ja koulujen resursoinnissa huomioidaan niiden suuremmat resurssitarpeet nykyistä paremmin.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Valiokunta pitää hallituksen esityksen mukaista toteuttamistapaa myöntää rahoitus erityisavustuksena perusteltuna, koska sen avulla rahoitus voidaan kohdentaa nimenomaan varhaiskasvatuksen ja opetuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimiin. Yleiskatteellisen perusrahoituksen riittävyys on oleellista, mutta tärkeää on myös olla olemassa väline, jolla voidaan valtakunnan tasolla huolehtia siitä, että tunnistettuihin haasteisiin pystytään puuttumaan vaikuttavilla toimenpiteillä.

Hallituksen esityksen mukaan erityisavustuksia jaetaan talousarviossa päätettyjen määrärahojen puitteissa. Avustuksen määrärahan tason määräytyminen jää siten jatkossakin julkisen talouden suunnitelmassa ja talousarviossa ratkaistavaksi. Valiokunta korostaa, että erityisavustuksen tarkoituksen — siis tukea pitkäjänteisesti ja ennakoivasti kasvatuksen ja opetuksen toimijoita — toteuttaminen edellyttää, että käytettävissä olevan määrärahan taso ei tule vaihtelevaan voimakkaasti eri vuosina.

Valiokunta katsoo, että vammaisten ihmisten asema on hallituksen esityksessä tuotu hyvin esille. Vammaisten lasten ja nuorten kannalta koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittäminen, myös lainsäädännön tukemana, on tärkeää.

Me kiinnitimme huomiota myös yksityisten varhaiskasvatustoimijoiden ja yliopistojen harjoittelukoulujen hakukelpoisuuteen. Valiokunta viitaten mietintöönsä 4/2022 korostaa kuntien ja yksityisten varhaiskasvatustoimijoiden työnjakoa ja kumppanuutta. Varhaiskasvatuksen eri toimijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua valtionavusteiseen kehittämistyöhön tulee turvata mahdollisimman kattavasti.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että yksityiset varhaiskasvatuksen palveluntuottajat ja yliopistojen harjoittelukoulut otetaan huomioon ehdotetun erityisavustuksen vaikuttavuuden seuranta- ja arviointityössä. Tästä arvioinnista ja yleensäkin vaikuttavuuden seurannasta olemme täällä tehneet ihan oman kappaleen. On tärkeää, että näiden lisärahoitusten vaikuttavuutta seurataan. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Heinonen.

13.15 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Tämä tasa-arvorahoitus on ollut tärkeä osa meidän peruskoulua ja pienten lasten tilannetta. On puhuttu varhaiskasvatuksen tilanteesta ja peruskoulun tilanteesta, täällä on ollut erinomaisen hyviä puheenvuoroja. Edustaja Mai Kivelä muun muassa piti hyvän puheen ja entinen opetusministeri Jukka Gustafsson, jonka puheenvuorossa jälleen kerran kyllä näkyi pitkä kokemus, elämäkokemus mutta myös kokemus tästä omasta opetusministeriajasta ja tietysti sivistysvaliokunnan pitkääikäisenä jäsenenä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 68/2022 vp

Pidän itse entisenä opettajana myönteisenä sitä, että tällaiseen rahoitukseen saadaan pitkäjänteisyyttä. Silloin kun tämä rahoitus on tullut vain vuodeksi, usein on käynyt niin, että ei saada päteviä tekijöitä, ja sitten usein tapahtuu niin, että joka vuosi henkilökunta vaihtuu, vaikka rahoitus säilyisikin. Tällä tavalla, kun päästään tähän nelivuotisrahoitukseen ja rahoituksen tasoa pystyttäisiin mielellään vakiinnuttamaan, pystyttäisiin todennäköisesti saamaan myös pysyvämpää henkilökuntaa tähän.

Pidän myös tärkeänä sitä, että siitä ei saa tulla myöskään pysyvä malli, vaan sitten pitää olla mahdollisuus todeta, että nyt täällä nämä asiat on saatu hoidettua, rahoitus on toiminut sillä tavalla kuin on ollut tarkoituskin ja nyt tätä rahoitusta voidaan ohjata johonkin muualle. Se saattaa nimittäin muuttua vaikkapa tällaisen tapauksen vuoksi, mikä nyt on ollut — Putinin hyökkäyssota Ukrainassa ja Suomeen tullut iso määrä lapsia — se saattaa aiheuttaa alueellisestikin tämentyypisiä muutoksia.

Pidän, arvoisa puhemies, tärkeänä, että kuitenkin se perusopetuksen perusrahoituksen taso pidetään riittävänä, riittävä rahoitus oppimateriaaleihin. Tällä hetkellä valitettavasti, vaikka jossain vaiheessa uskottiin, että sähköiset materiaalit jotenkin toisivat autuuden, tuntuu siltä, että niiden hinnat nousevat ja muista materiaaleista joudutaan säästämään. Tarvitaan avustavaa henkilökuntaa, tarvitaan ammattilaisia, erikoisosaajia mutta myös itse opettajia, niin että on aikaa riittävästi opettaa.

Edustaja Räsänen piti hyvän puheenvuoron tästä opettajien tilanteesta, varhaiskasvatuksen ja peruskoulun tilanteesta, siitä, että meillä on tällä hetkellä paljon epäpäteviä opettajia ja henkilökuntaa vähän niin kuin pakon sanelemana. Nykyinenkin hallitus on vienyt eteenpäin tätä opettajarekisterikysymystä, ja toivoisin, että se vielä saataisiin jossain vaiheessa. Sitä olen itse ollut esittämässä jo aiemmilla kausilla. Se ei ole silloin toteutunut. Toivon, että se toteutuisi tällä kaudella tai viimeistään seuraavilla.

Haluan myös loppuun antaa kiitosta valiokunnan puheenjohtaja Risikolle hyvästä esittelystä ja siitä, miten hän toi myös tätä tilanteiden muuttumista ja siihen reagointia esille tässä keskustelussa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja al-Taee.

13.18 Hussein al-Taee sd: Arvoisa puhemies! On erinomaista, että tällainen esitys on nyt tuotu eduskuntaan, ja se on ansainnutkin laajan tukensa. Opettajat ja opetushenkilökunta ovat valtavan uupuneita, ja yksi uupumisen syy on se, että on niin monia erilaisia hankkeita, joihin täytyy mennä mukaan ja joista myös raportoida lyhyillä aikaintervalleilla. Tämä nelivuotinen ajattelu tässä on selkeä viesti siitä, että nyt voi tehdä rauhassa.

Eräs uppsalalainen demari aikoinaan sanoi minulle, että Ruotsissa pärjäisi opetusministerinä hienosti, jos lupaisi, ettei tee mitään uudistuksia, eikä aloittaisi mitään hankkeita vaan antaisi opettajien tehdä rauhassa edes sen yhden toimikauden. Tässä tuntuu olevan vähän samanlainen viesti nyt meneillään, että hyvät opettajat ja hyvät toimijat kunnallisesti, nyt voitte tehdä nelivuotisesti, suunnitella pitkälle, pitää henkilökunnan toimeliaana myös kesäkausien yli, vaikka yleensä on ollut niin, että niissä pätkähommissa kahdesta kolmesta kuukaudesta ei itse asiassa tulekaan mitään palkkaa, kun ne ovat aina pätkätoita.

Toinen asia, jota tämä auttaa suoranaisesti, on se, että kun meidän suomalaiset vanhemmat ovat todella uupuneita, niin nyt voidaan vihdoinkin päästä sellaiseen tilanteeseen, että heidän lapsilleen voidaan turvata toimintaa neljäksi vuodeksi eteenpäin, jotta vanhemmat voisivat huokaista helpotuksesta. Oli kyllä iso riski ja pelko siitä, että tässä syntyisi tämmöi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 68/2022 vp

nen rahallinen gäppi ja tämän covidin jälkeen voisi syntyä sellaista tilannetta, jossa monet lapset, heikompiosaiset, erityisesti lapsiperheköyhyydestä kärsivät, jäisivät nyt sitten puille paljaille.

Yksi asia, jonka haluaisin nostaa esiin ja lähettää tavallaan päättäjille kunnallisesti, on se, että katsokaa niitä urheilustipendejä. Tässä on käymässä niin, että Veikkauksen myötä voi olla rahaa vähemmän jaossa tulevaisuudessa. Tälle on pyritty tekemään asioita, mutta itse olen huomannut sen, että hyvin moni Suomeen ankkuroituva ihminen kokeilee urheilun kautta nousta omaksi itsekseen ja suomalaiseksi mutta monissa seuroissa ei ole aina ollut mahdollisuutta tulla ja päästä vaikuttamaan — ei jalkapallossa, ei pesäpallossa, ei koripallossa — samalla tavalla kuin ehkä toivottaisiin ja miten Yhdysvalloissa on. Jos tämä urheilustipendiaajatus saataisiin tähän mukaan, niin vaikuttaisi kyllä vahvasti siltä, että voitaisiin näitä nuoria, jotka kiinnittyvät urheilun kautta Suomeen, saada mukaan.

Keskustelu ja asian käsittely keskeytettiin.